

<https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.1.8>

УДК 378.4.091.3:316.6

Олена Оржель

ORCID iD 0000-0001-9912-0173

доктор наук з державного управління, доцент,
головний науковий співробітник
відділу взаємодії університетів і суспільства,
Інститут вищої освіти НАПН України,
вул. Бастіонна, 9, 01014 Київ, Україна,
o.orzhel@ihed.org.ua

ІННОВАЦІЇ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: НАВЧАННЯ ЧЕРЕЗ СЛУЖІННЯ

Стаття розкриває зміст навчання через служіння – актуального методу викладання і навчання, що має на меті зблизити академічне та неакадемічне середовища, познайомити студентів із реальними проблемами громади, розвинути в студентів соціальну відповідальність, емпатію, лідерство тощо. Навчання через служіння – це комплексний холистичний підхід, де традиційне академічне навчання поєднується із суспільним залученням, дослідницькою діяльністю, громадянською освітою, ціннісно орієнтованим навчанням, розвитком життєвих навичок, плеканням інклюзії та розмаїття. Практика служіння громаді має прямий і виразний зв'язок зі змістом освітньої програми; теоретичні знання поєднуються з практичною діяльністю – служінням, у ході якого розвиваються фахові та загальні (трансверсальні) компетентності студентів. Служіння повинно обов'язково відповідати реальним потребам громади, поєднувати навчання з діяльністю, спрямованою на особистісні зміни або покращення життя реципієнтів, клієнтів, яким також належить активна роль. Хоча студенти працюють під опікою викладачів, їм належить активна роль: вони залучені до планування, розвитку, оцінювання; від них очікують лідерства та ініціативи в здійсненні служіння. Навчання через служіння є гнучким і варіативним методом викладання і навчання, що обумовлює його ефективність та привабливість. Запровадження навчання через служіння в українських університетах видається доцільним, оскільки може дати поштовх оновленню освітніх програм, доповнити когнітивне пізнання соціально-емоційним навчанням, зміцнити зв'язки зі стейкхолдерами, залучити студентів до розв'язання проблем реального буття, що має з часом вплинути на їхнє світосприйняття та заохочуватиме змінити світ на краще.

Ключові слова: вдосконалення викладання і навчання; громада; навчання через служіння; соціальна відповідальність університетів; студентоцентроване навчання.

Вступ. В останнє десятиліття в Європейському просторі вищої освіти (далі – ЄПВО) фокус уваги концентрується на викладанні і навчанні як первинній університетській місії, про що свідчать ініціативи та дослідження Європейської асоціації університетів (Learning and Teaching in Europe's Universities, 2018; Gaebel, Zhang, 2018; Zhang, 2022); ухвалення стратегій вдосконалення викладання і навчання багатьма європейськими університетами (Learning and Teaching Strategy 2021–2025. University of Glasgow; Strategic Plan 2021–2026. University of Amsterdam), заснування центрів викладання і навчання (Centre for the Enhancement of Learning and Teaching. University of South Wales; Centre of Expertise in Learning and Teaching. University of Twente) в рамках реалізації ухвалених стратегій.

Програма вдосконалення викладання у вищій освіті (2019) реалізується в Україні протягом

2019–2023 рр.; значну увагу вдосконаленню викладання і навчання було приділено проектом ЄС «Відродження переміщених університетів: посилення конкурентоспроможності, підтримка громад» (2020).

Кілька провідних тенденцій вдосконалення викладання і навчання (наприклад, студентоцентроване навчання, диджиталізація, орієнтація освітніх програм на Цілі розвитку тисячоліття) займають належне місце у вітчизняній вищій освіті. Натомість навчання через служіння (service learning, також відоме як community-based learning (Community-based learning, 2014; Community-based learning, 2022) та community engaged learning (Community Engaged Learning, n.d.), поширене в ЄПВО, в інших частинах світу, поки що не отримало належної уваги в Україні. Навчання через служіння є різновидом активного студентоцентрованого навчання; воно органіч-

но поєднує академічне навчання та громадянську освіту; його популярність зростає в контексті збільшення уваги до університетської соціальної відповідальності та активізації співпраці університетів і суспільства (Deeley, 2010; Hébert, Hauf, 2015; Holmes, Webb, Albritton, 2022; Service learning, n.d.; Simons, Cleary, 2006).

Зважаючи на вищезазначене, поширення інформації про даний метод викладання і навчання, його системне застосування вітчизняними закладами вищої освіти видається доцільним і необхідним, що визначило **мету статті**: розкрити зміст навчання через служіння задля його популяризації у вітчизняній системі вищої освіти.

Методи дослідження. У цьому дослідженні були використані загальнонаукові методи наукового пізнання, зокрема метод інтернет-пошуку, контент-аналізу, синтезу, узагальнення. Завдяки застосованим методам було розкрито властивості досліджуваного методу викладання і навчання, описано історію його виникнення, виявлено ступінь поширення навчання через служіння в ЄПВО та світі, сформульовано переваги його використання в Україні.

Результати дослідження. За визначенням European Observatory of Service Learning in Higher Education (n.d.), навчання через служіння – це «інноваційний педагогічний підхід, що інтегрує в курикулум змістовне громадське служіння або суспільне залучення та нараховує студентам кредити за навчання, яке має місце завдяки активному залученню до громадської діяльності та роботи над розв'язанням проблем реального світу» (Cayuela, Aramburuzabala, Ballesteros, 2020, p. 5).

Сам термін «service learning» походить із США, де американські коледжі наприкінці 1960-х – початку 1970-х років почали нараховувати студентам кредити за участь у громадських проєктах (Kenny, Gallagher, 2002, p. 15). Цей підхід набув популярності протягом наступних десятиліть і утвердив себе в системі вищої освіти як основний інструмент реалізації соціальної відповідальності американськими коледжами та університетами (Kenny, Gallagher, 2002, p. 15).

Сьогодні навчання через служіння широко практикують країни Азії, Латинської Америки, Тихоокеанського басейну. Світовий досвід освітніх інновацій та соціальних трансформацій, пов'язаних із навчанням через служіння, описаний багатонаціональним колективом авторів у монографії «Service Learning, Educational Innovation and Social Transformation» (Regueiro, Bringle, Santos-Rego, 2022).

Навчання через служіння також стає популярним в ЄПВО: протягом останнього десятиліття з метою його запровадження в європей-

ських університетах було реалізовано кілька проєктів Еразмус+ (The European University Engaged in Societal Change; Promoting Social Responsibility of Students by Embedding Service Learning into Education Curricula); створено European Observatory of Service Learning in Higher Education; підготовлено кілька довідників (Competencies for a sustainable socio-economic development) і посібників (Regina, Ferrara, 2017; Resch, Knapp, 2020) із запровадження навчання через служіння в університетах ЄПВО (один з них – за участі Латиноамериканського центру навчання через служіння (Latin American Center for Service-Learning); видається інформаційний бюлетень (Newsletter), проводяться наукові дослідження.

Навчання через служіння має на меті зблизити академічне та неакадемічне середовища, студентів і містян; познайомити студентів із реальними проблемами громади, певних соціальних груп або окремих громадян; допомогти їм усвідомити складність та багатогранність буття; розвинути в студентів соціальну відповідальність, емпатію, лідерство тощо.

Навчання через служіння має такі властивості (Regina, Ferrara, 2017, p. 14):

- практика служіння громаді має прямий і виразний зв'язок із змістом освітньої програми. Теоретичні знання поєднуються із практичною діяльністю – служінням, у ході якого розвиваються фахові та загальні (трансверсальні) компетентності студентів;

- це комплексний холистичний підхід, де традиційне академічне навчання поєднується із суспільним залученням, дослідницькою діяльністю, громадянською освітою, ціннісно-орієнтованим навчанням, розвитком життєвих навичок, плеканням інклюзії та розмаїття;

- ініціативи, заходи, що мають місце в процесі навчання через служіння, обов'язково повинні відповідати реальним потребам громади, поєднувати навчання з діяльністю, спрямованою на особистісні зміни або покращення життя реципієнтів, клієнтів, яким також належить активна роль;

- студенти відіграють активну роль; вони залучені до планування, розвитку, оцінювання; їм належить лідерство та ініціатива в здійсненні служіння.

Ефективність методу значною мірою обумовлена синергією між різними видами навчання:

- опануванням теоретичних знань в межах освітньої програми, навчальної дисципліни;

- соціальним навчанням (більше відомим в Україні, як громадянська освіта);

- особистісним розвитком та розвитком життєвих навичок;

- набуттям та розвитком фахових компетент-

ностей за обраною спеціальністю в процесі практичної діяльності (служіння).

Так, належна академічна підготовка дозволяє студентам застосувати теоретичні знання на практиці, що розвиває в них впевненість у власних силах і лідерство, підвищує інтерес до подальшого опанування предмету. Практична діяльність допомагає усвідомити, яких теоретичних знань бракує або які життєві навички потребують подальшого розвитку чи вдосконалення.

Важливим елементом навчання через служіння, одним з його ключових елементів є рефлексія (Kawai, 2021; Lorenzo Moledo et al., 2021; Regina, Ferrara, 2017, р. 42–43). Вона є системною, наскрізною та має місце на кожному етапі навчання.

Рефлексія може набувати форми саморефлексії (наприклад, студент веде щоденник, куди вносить свої спостереження, думки, запитання тощо); рефлексії в групі (наприклад, обговорення з іншими студентами проблем, з якими вони стикнулись у ході служіння) за участі або без участі викладача. Рефлексія може втілитись в індивідуальному або колективному студентському звіті, блозі, курсовій роботі тощо (Regina, Ferrara, 2017, р. 43).

На початковому етапі (планування, підготовка до служіння) рефлексія допомагає виявити прогалини в знаннях, необхідних для служіння, та з'ясувати, як задовольнити потреби в знаннях. На етапі впровадження рефлексія сприяє кращому розумінню ситуації, виявленню помилок і проблем, розв'язанню конфліктів, допомагає шукати альтернативи та нові підходи. Рефлексія необхідна під час систематизації та фіксації досвіду, інформування про результати; завдяки їй визначаються канали комунікацій, осмислюються процеси і досягнення, вимірюються набуті знання. Рефлексія не менш важлива на етапі оцінювання здобутків, формулювання висновків та оцінювання впливу від звершеної діяльності.

Рефлексія потрібна тому, що завдяки їй цікавий та емоційно насичений досвід служіння трансформується: він перетворюється в знання, навички, особистісне зростання; саме рефлексія дозволяє студентам поєднати теорію і практику, застосувати аудиторні знання в польових дослідженнях, одночасно розвиваючи критичне мислення і соціальні компетентності. Рефлексія допомагає студентам і дозволяє викладачам зрозуміти, як відбувається навчання; під час рефлексії студенти можуть висловлювати сумніви, проявляти лідерські якості, виступати із пропозиціями, впливати та змінювати процеси навчання і служіння (Regina, Ferrara, 2017, р. 42).

За даними звіту European Observatory of Service Learning in Higher Education, навчання через служіння є доволі варіативним методом

викладання і навчання (Cayuela, Aramburuzabala, Ballesteros, 2020, р. 8), принаймні в ЄПВО. Його розмаїтість обумовлена багатьма факторами, зокрема:

- предметною областю освітньої програми, навчальної дисципліни, в рамках яких організовано навчання через дослідження;
- типом партнерських організацій, що приймають студентів: наприклад, локальна чи глобальна, релігійна чи світська тощо;
- національними традиціями служіння або традиціями регіону, місцевості, приймаючої організації;
- напрямками діяльності партнерських організацій: подолання бідності, здоровий спосіб життя, освітні послуги, гендерна рівність, економічне зростання, розвиток підприємництва тощо;
- рівнем освітньої програми (бакалаврська, магістерська, PhD);
- формою навчання (очна, заочна, дистанційна, змішана), іншими факторами.

Цілком логічно, що організація навчання через служіння для студентів освітніх програм із статистики, інженерії, комп'ютерних наук відрізнятимуться від служіння, яке проходять студенти-медики, психологи, теологи. Аналогічно, навчання через служіння у церкві, громадському центрі чи благодійній фундації відрізнятимуться від служіння у пенітенціарній установі, органі державної влади та місцевого самоврядування.

Наразі поширеними вважаються 4 підходи до організації навчання через служіння (Resch, Knapp, 2020, р. 20):

- **прямий:** студенти мають прямий контакт із громадянами або представниками організації, проблеми яких збираються вирішувати;
- **опосередкований:** студенти не вступають у прямий контакт з фізичними або юридичними особами, яким надаватимуть послугу. Їх завдання – запропонувати технічну, інформаційну підтримку, вдосконалити або розширити існуючі послуги, запропонувати кращий алгоритм управління, логістичного чи фінансового менеджменту, комунікації тощо;
- **дослідницький:** студенти за запитом громади або власною ініціативою проводять дослідження в інтересах громади, окремих соціальних груп чи громадян; за результатами досліджень плануються, здійснюються трансформаційні зміни в громаді;
- **адвокаційний:** студенти організують та проводять інформаційну кампанію, захищаючи інтереси громади в цілому або відстоюючи права її окремих громадян чи груп.

Приклади різних підходів до організації навчання через служіння представлені у Таблиці 1.

Приклади організації навчання через служіння

Підхід	Освітня програма	Організація навчання через служіння
Прямий	Дошкільна та інклюзивна освіта	Студенти працюють із групами підтримки батьків дітей з особливими освітніми проблемами
Опосередкований	Облік та аудит	Студенти здійснюють аналіз кошторису операційної діяльності неприбуткових організацій, малого та середнього бізнесу міста, пропонують рекомендації щодо зменшення витрат та підвищення ефективності
Дослідницький	Правознавство і правозахисна діяльність	Студенти обстежують громадські місця, офісні приміщення, державні установи на предмет дотримання принципу безбар'єрності, складають карти та готують доповідь для міських, районних управлінь юстиції
Адвокаційний	Екологія	Студенти планують, організують та реалізують кампанію з роздільного збору сміття у місті. У співпраці з громадськими активістами, органами місцевого самоврядування вони розробляють організаційно-технічні рішення, спостерігають за їх виконанням, оцінюють результат, пропонують зміни

Джерело: складено автором самостійно

Дослідження в США, де навчання через служіння практикується найдовше, доводять високу ефективність цього методу викладання і навчання, а також визначають фактори, які на неї впливають (Felten, Clayton Patti, 2011, р. 81). Це, зокрема, такі:

- цілі навчання та служіння доречні та добре інтегровані;
- робота студента організована так, що цілі, досвід роботи в громаді та в аудиторії, практики рефлексії та оцінювання є узгодженими та доповнюють один одного;
- співпраця з партнерською організацією є злагодженою від початку до завершення;
- інтегративний студентський досвід формується завдяки діяльності в аудиторії та поза стінами університетів і суміщає точки зору, знання та розуміння усього кола учасників;
- методичні підходи й прийоми ретельно проєктуються, але є достатньо гнучкими, щоб враховувати динаміку ситуацій, відповідати на розвиткові потреби та забезпечити можливості для кожного залученого студента.

Дослідження European Observatory of Service Learning in Higher Education (Cayuela, Aramburuzabala, Ballesteros, 2020; Ribeiro, Aramburuzabala, Paz-Lourido, 2021) фокусуються на організаційних моментах навчання через служіння, наприклад:

- надають перелік спеціалізацій (предметних областей) освітніх програмах, які запровадили навчання через служіння;
- інвентаризують типи організацій, які ви-

ступають партнерами в реалізації навчання через служіння;

- фіксують напрями діяльності, за якими організовано служіння, як-то: подолання бідності, здоров'я та добробут, якісна освіта, гендерна рівність, чиста вода та належні санітарні умови, достойні робочі місця та економічне зростання тощо.

Висновки. Навчання через служіння тлумачиться як педагогічний підхід та метод викладання і навчання одночасно; воно поширено у вищій освіті багатьох держав світу і набуває популярності в ЄПВО.

1. Зростання популярності навчання через служіння обумовлено:

- його належністю до активного студентоцентрованого навчання;
- синергетичним поєднанням різних видів навчання, зокрема академічного та соціально-емоційного навчання, набуттям практичного досвіду та розвитком життєвих навичок;

- реалізацією суспільного запиту на зміцнення зв'язку між академічними спільнотами і реальним світом, наближенням навчання до реального життя.

2. Безумовною є доцільність запровадження навчання через служіння у вітчизняних університетах. Цей гнучкий новітній метод буде привабливим для викладачів і студентів; стане поштовхом для оновлення освітніх програм та навчальних дисциплін, доповнення когнітивного пізнання соціально-емоційним навчанням; створить імпульси для пошуку нових стейкхолдерів

та зміцнення існуючих партнерств; залучить студентів до розв'язання проблем реального буття, вплине на їх світосприйняття, допоможе їм змінити світ на краще.

Перспективи подальших досліджень. Навчання через служіння як інструмент реалізації соціальної відповідальності університетів та модернізації змісту освіти набуватиме популярності у вітчизняних закладах вищої освіти. Його інтеграція в існуючу систему викладання і навчан-

ня потребуватиме адаптації останньої, внесення змін до існуючих внутрішніх університетських та національних регуляторних інструментів, що і має стати предметом подальших досліджень. Крім того, перспективними будуть порівняльні розвідки запровадження навчання через служіння для різних предметних сфер та напрацювання практичних рекомендацій із швидкого та ефективного уведення даного методу викладання і навчання в університетах України.

References

- CASE project «Competencies for a sustainable socio-economic development». *Practical guide for cooperation between higher education institutions and practice partners* (n.d.). https://www.case-ka.eu/wp/wp-content/uploads/2018/02/Practical-Guide_EN.pdf
- Cayuela, A., Aramburuzabala, P., & Ballesteros, C. (2020). *Research Report. A review of Service-Learning in European Higher Education. European Observatory of Service Learning in Higher Education*. www.eoslhe.eu.
- Centre for the Enhancement of Learning and Teaching. University of South Wales (n.d.). <https://celt.southwales.ac.uk>
- Centre of Expertise in Learning and Teaching. University of Twente (n.d.). <https://www.utwente.nl/en/ces/celt>
- CLAYSS. Latin American Center for Service-Learning (n.d.). <https://clayss.org/en>
- Community-based learning (2014, March 3). *The Glossary of Education Reform for journalists, parents, and community members*. <https://www.edglossary.org/community-based-learning/>
- Community-based learning. (2022, February 19). *Wikiversity*. https://en.wikiversity.org/wiki/Community-Based_Learning
- Community Engaged Learning (n.d.). *University College London*. <https://www.ucl.ac.uk/teaching-learning/teaching-resources/community-engaged-learning-cel>
- Deeley, S. J. Service-learning: Thinking outside the box. *Active Learning in Higher Education* (2010). *Active Learning in Higher Education*, 11 (1), 43–53. <https://doi.org/10.1177/1469787409355870>
- European Observatory of Service Learning in Higher Education. *Service-learning institutionalisation processes in European higher education* (n.d.). www.eoslhe.eu
- Felten, P., & Clayton, P. H. (2011). Service-learning. *New Directions for Teaching and Learning*, 128, 75–84. <https://doi.org/10.1002/tl.470>
- Gaebel, M. & Zhang, T. (2018). Trends 2018: Learning and teaching in the European Higher Education Area. *European University Association*. <https://eua.eu/downloads/publications/trends-2018-learning-and-teaching-in-the-european-higher-education-area.pdf>
- Hébert, A., Hauf, P. (2015). Student learning through service learning: Effects on academic development, civic responsibility, interpersonal skills and practical skills. *Active Learning in Higher Education*, 16 (1), 37–49. <https://doi.org/10.1177/1469787415573357>
- Holmes, A. F., Webb, K. J., Albritton, B. R. (2022). Connecting students to community: Engaging students through course embedded service-learning activities. *The International Journal of Management Education*, 20 (1). <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2022.100610>
- Kawai, T. (2021). A Theoretical Framework on Reflection in Service Learning: Deepening Reflection Through Identity Development. *Frontiers in education*, 5, 604997. <https://www.readcube.com/articles/10.3389/educ.2020.604997>
- Kenny, M. E. & Gallagher, L. A. (2002). Service-Learning: A History of Systems. In: M. E. Kenny, L. A. K. Simon, K. Kiley-Brabeck, R. M. Lerner (Eds.), *Learning to Serve. Outreach Scholarship* (vol. 7, pp. 15–29). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4615-0885-4_2
- Learning and Teaching in Europe's Universities: An EUA position paper (2018). *European University Association*. <https://eua.eu/downloads/publications/learning%20and%20teaching%20in%20europes%20universities%20-%20an%20eua%20position%20paper.pdf>
- Learning and Teaching Strategy 2021–2025. *University of Glasgow* (2021). https://www.gla.ac.uk/media/Media_775156_smxx.pdf
- Lorenzo Moledo, M., Sáez-Gambín, D., Ferraces Otero, M. J., Varela Portela, C. (2021). Reflection and Quality Assessment in Service-Learning Projects. When, With Whom, and Why. *Frontiers in education*, 5, 605099. <https://doi.org/10.3389/educ.2020.605099>

- Newsletter. Engage Students (n.d.). *Project «Promoting Social Responsibility of Students by Embedding Service Learning into Education Curricula»*. <https://www.engagestudents.eu/newsletters>
- Project «Ukraine Higher Education Teaching Excellence Programme» (2019–2023)* (2019). https://ihed.org.ua/internationalization/tehe_ukraine/
- Project EU «Reinventing displaced universities: enhancing competitiveness, serving communities» (REDU). Terms of the Project 2020–2023* (2020). <https://ihed.org.ua/en/internationalization/redu-en/>
- Regina, C., & Ferrara, C. (2017). *Service-learning in Central and Eastern Europe: handbook for engaged teachers and students*. CLAYSS.
- Regueiro, B., Bringle, R. G., Santos-Rego, M. A. (Eds.) (2022). *Service Learning, Educational Innovation and Social Transformation*. Frontiers Media SA. <https://doi.org/10.3389/978-2-88974-395-7>
- Ribeiro, A., Aramburuzabala, P. & Paz-Lourido B. (2021). *2021 Annual Report of European Association of Service-Learning in Higher Education*. <https://www.eoslhe.eu/wp-content/uploads/2021/12/Annual-Report-2021.pdf>
- Resch, K., & Knapp, M. (Eds.) (2020). *Service Learning – A Workbook for Higher Education. An output of the ENGAGE STUDENTS project*. <https://www.engagestudents.eu/wpcontent/uploads/2021/03/Service-Learning.-A-Workbook-for-Higher-Education.pdf>
- Service learning (n.d.). *New World Encyclopedia*. https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Service_learning
- Simons, L., Cleary, B. (2006). The Influence of Service Learning on Students' Personal and Social Development. *College Teaching*, 54 (4), 307–319. <https://doi.org/10.3200/CTCH.54.4.307-319>
- Strategic Plan 2021–2026: Inspiring Generations. University of Amsterdam* (n.d.). <https://www.uva.nl/en/about-the-uva/policy-and-regulations/policy/strategic-plan/strategic-plan.html>
- The European University Engaged in Societal Change*. (n.d.). ENGAGE EU. <https://engageuniversity.eu>
- Zhang, T. (2022). *National Developments in Learning and Teaching in Europe* (2022). European University Association. https://eua.eu/downloads/publications/lotus%20report_2022_fin2.pdf

Стаття надійшла до редакції 03.03.2022

Прийнято до друку 28.04.2022

INNOVATION IN HIGHER EDUCATION: SERVICE LEARNING

Orzhel Olena, Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor,
Chief Researcher of Department of Leadership and Institutional Development of Higher Education,
Institute of Higher Education, National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
9 Bastionna Str., 01014 Kyiv, Ukraine,
o.orzhel@ihed.org.ua

The article is dedicated to service learning – a popular and innovative method of teaching and learning that aims at bridging the academic and non-academic environments, introducing students to real-life challenges faced by local community, enhancing students' social responsibility, empathy, leadership etc.

Service learning is a comprehensive holistic approach that mixes traditional academic learning with community engagement, research, civic education, value-based and life skills learning, nurturing inclusion and diversity. Community service is distinctly linked to the curriculum and the subject area of the study programme; theoretical learning is complemented by service that augments students' specific and general (transversal) competences. Service should be genuine, meet the real needs of a community, merge learning with practical activity and target personal development of service beneficiaries who are actively engaged. Students, though they work under guidance and coordination of their teachers, are expected to play an active role in service learning planning, delivery, monitoring and evaluation; they should demonstrate leadership and agency during service learning.

Service learning is a flexible and allowing for variability teaching and learning method, which precipitates its effectiveness and attractiveness. Implementation of service learning in Ukrainian universities seems rational and essential as it can provide impetus for revision and modernization of study programmes, complement cognitive learning with social-emotional learning, augment links with stakeholders, involve students into real-life problem-solving, influence their outlook and encourage students to change the world for the better.

Key words: *community; enhancement of teaching and learning; service learning; student-centred learning; university social responsibility.*